

Nr. 8 Shkodër Dhetuer 1919 Vjeti i I.

Dita 28 Nânduer 1919

Rreth tij me dekë,
a me fitue!

AGIMI

PERIODIKË LETRARE E PËRMUEJSHME.

Organ i Shoqnis Vëllaznija.

Drejtimes: Dr. KRISTO FLOQI.

PËRMBAJTJA E LÂNDËS.

1. Çpallja e independencës.	Kr. Floqi
2. 28 Nânduer	Hil Mosi
3. Fjala e përdorimi i saj.	Karl Gurakuqi
4. Gratë shqyptare	Kr. Floqi
5. Si falet një fëmijer Atdhë	L. N.
6. Historia e Durrsit	Karl Gurakuqi
7. Bibliografi	M. L.
8. Mbi kështjellin Rozafat	Kr. Floqi
9. Çashtja e theatrit	Agimi
10. Panajot Kupitori	Kr. Floqi
11. Ndër brigje të ferrit	Karl Gurakuqi
12. Nji ânderr e quditshme—	Agimi
13. Mbi jetën e Pirros	Kr. Floqi
14. Rrotull Shqypnis	Eordensis
15. Lodra	K. G.
16. Babylonija shqyptare	K. F.

Shtypshkroja "Nikaj,, Shkodër.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MIRIN BAKETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Ç P A L L J A

e independencës s'onë në Vlonë.

I dëshpruem krejt prej çvillimeve të mbrame të luftës ballkanike, popullu i Vlonës kishte ramun në një ngushticë, në një agonë të madhe, tue mos dijtë kahë me ja mbajtë, e tue pritë prej së neltit zgjidhjen e fatit të tij të mjerë. Trimat e të zotët e punës i kishte marrë ushtarë Turqija edhe tash ishin tue luftue ndër shkëmbijt e thatë të Bezhanit afër Janinës. Ushtria turke në Vlonë e egër e e hashpër prej humbjeve të përditshme të pushtetit Otoman, si nga ana e Bullgarve ashtu edhe të Serbve e të Grekve i urretë për gjith ditën Vlonjakët e nuk i shifte me s' të mirë. Më tjetër anë Vlonjakët si edhe Shqyp-tarët e tjerë e shifnin sheshas se an-miq të ishin kah shtriheshin ditë e për ditë në tokën arbnore e gjith rreziku po shkrepse bash mbi shpinen e tyre! Vlona kishte mbet e mjerë, e shkretë; kishte mbetë e përzishme e epërvajsh-me, edhe vetëm një klub shqyp-tarësh me do anëtarë të pakët e të pa-rrje-gullshëm tregonte një gjallni të vem-tun si një shkëndi të mbrame të një kandili të fikun!

Një dit, nga më të mnershmet që po shprovonin fatin gjëmëmth të

Shqypnis, vjen një tejshkrim në klu-bin e përmendun; gjith ata Shqyp-tarë të ngratë që u ndodhë rrotull tryezës së bisedimeve muernë frymë e çilnë sytë; u gëzuan fort edhe gëzimi i ty-ne u përfytyrue me një herë mbi ballin e tyre të vrânët e të zbetë; ish tele-grafi i Ismail Qemalit që i drejtohej klubit prej Wiene! «Rijni të qetë, ke-ni shpresë edhe gzohi se po shpë-tojmë! Shqypnija njihet më vëdi e vetëqeverimtare!!» Kto theshte tele-grafi, i cili ju dukte atyne të ngratve Shqyp-tarë si një shkëndi e qjelltë, një reze Djelli në midis t'ersitës, një zâ hyjnor e ngushllimtar! Sa u gëzuen e sa u përsritne të shkretët! Shqyp-nija independente, e njohun prej fu-qive të mdhaja! Kjo ishte gjâ e pakët. Ish si një andë, e secili fër-konte s'ë tij të përlohtë, gati gati s' e besonte!

Dajmi fluturor mori dhenë me të shpëjtë e nërëndë me dhetë minuta e ditën gjith Vlona, burra e gra e pleq e plaka. Gëzimi që përfshin popullin s'ka si tregohet me pëndë; të gjithë të rejnë, të gjithë zbaviten; këngët patriotike, brohorit e hymnet buçasin gjith kahë; tingllimet e jonet e tyre

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

gumxhitin rreth e qark e ushtojnë ulishtat e çajiret e Vlonës, bregu i detit e *Pasha-limani* deri në *Sazân* e *Karaburnû*! «Rrnoftë Shqypnija e lirë, rrnoftë flamuri!» etj. etj. kso doret klithme ishin përshëndetjet e popullit me shoqi-shoqin; dugajët u mbyllne shpijat e qytetit çilne dyert an e kant e pritshin miq, të njoftun e të huej, të mdhaj e të vogjël edhe me një fjalë populli festonte një të kremte që s'ish as bajram, as pashkë, por m'e madhe e më e shejtë edhe se bajrami, edhe se pashka!

Ismail Qemal beu i cili ishte grishun në Wien apostafat për ket çash-tje, kishte pasë marrë fjalën e sigurt prej ministrit të punve të përjashtme t' Austri-Hungaris Kontit *Bertchold*, i cili, i marrun vesht me ministrin e përjashtëm t' Italis markezin *San Giuliano* për Shqypnin, kishin pasë zgjedhun Ismail Qemalin, të cilit edhe ja vûne për barrë deklarrimin e independencës shqyp-tare. Kshtu plaku i Shqyp-nis, mbassi lajmoj më parë bashkë qytetasit e tij Vlonjakë për ket shndrrim politik e len Wiene edhe hidhet pik-sparit në Bukuresht për me u marrë vesht atje me kollonin e madhe shqyp-tare të atij qyteti e të gjithë Rumanis.

Në station të Bukureshtit, shqyp-tarët të lajmuem brodhë me të shpejtë e i bane një pritje tepër të madhe e entusiastike Ismail beut, i cili me nenqeshje e fjalë të bukra kombtare i përshëndoshi e i përhiroj shqyp-tarët. Fill e q'atje i grish të gjithë shqyp-tarët e qyteteve tjera të Rumanis te-legrafisht edhe bân një mbledhje të madhe ku shpjegon gjithë rrjedhjen e punës, i siguron për t' ardhmen e Shqypnis e ju lutet me zgjedhë delegatë përfaq-sues e me i ardhë mpra-pa për me zdrypë në Shqypni e me

ngrehë aty flamurin kombtar, tue de-klarue të damit e Shqypnis prej Tur-qijet e independencen e plotë të saj! Si u muer vesht atbotë nisët prej Bu-kureshtit për Shqypni me gjithë dele-gatët e zgjedhun, e kshtu, mbas një udhëtimi të gjatë e të vshtirë mrijn në Durrës.

Këtu fillon Ismail Qemal beu me ngrehë flamurin e shëjtë kombtar, tue i dhënë qytetit një rëndsi të posaçme, edhe sa do që u prit mirë prej ba-norvet, por se kur ju çfaq i mendimet e veta për mbi çashtjen e deklarrimit t' Independencës gjet shumë kunder-shtime, se populli tue pasë mbrenda autoritetet e ushtrinë otomane nuk mu-ndej të merrte përsiprit një të tillë res-ponsabilitet. I hidhnueshëm prej ktyne ndalimeve të pa-pritun merret vesht me Vlonën, e cila e siguron se ka me e ngreh flamurin shqyp-tar, pa peshue rrezique e shka tjetër të jetë. Kshtu udhë-heqsi i popullit të Shqypnis iken me gjithë shokët prej Durrsi e nisët per në Vlonë, tue lënë në Durrës si ze-vendsin e tij Hamid beg Toptanin.

Shumë e vshtirë ka qenë ky udhëtim për ket dërgatë liri-pruese. Gjithë M-zeqeja ishte bâmuni një kënet' e madhe, çok por si një liqen, prej shijnave të pa prajë, që më e lehte kishte me qenë me u shkue me lundrë se sa me kua, që dojshin me e shkue me tubë at-dhetarësh. Ju deshtnë shumë ditë dërgatës për me mujt me rrezique të pa-shoqtë me kalte gjithë ato ujina ato balta. Vetë Ismail Qemali me gjithë pleqnin e tij shpesh herë u lutë deri në bregun e baltës! Me një më të vshtira e rrezique kanë mujt me ja mrrijtë Vlonën, ku u prit me entusiasem të math, deri në mest të natës, se popu-lli në mest t'atij alameti shiut që, thuej se kishën shpërthye ret' e Qiellës, kish-

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

te dalë me i pritë pa marrë para s'ish pengimet e motit e rrezikun kah ana e Qeveris turke qi po sundote edhe në Vlonë.

Si erdhnë në Vlonë ranë tu shtëpija e madhe e Xhemil begut, një nga më të mdhajat e më të gjënat ndër ndërtesat e Vlonës. Atë natë z. Hassan Sharra, një atdhetar Vlonjak i ka nderue me një gostë gjithë dërgaten, si edhe disa notablë të tjerë prej Vlonë e prej vendeve të tjerë të Shqypnis, qi kishin ardhë në Vlonë. Në mest të entuziasmit të popullit kurrestar Ismajl Qemali çfaq gjithë marrveshtjen të bëmun ndermjet të tij e të Qeverisë perkrahëse Austris e Italis, si edhe planin e tij për të ngrehurit e flamurit e të formuemit të një qeverije së perkohëshme me kryeqytet Vlonen. Plani u pranue edhe çashtjet e pasue me u rrahne e u biseduene për disa dit deri sa muerne fund. Nga ana tjetër grishne delegatë prej të kater anëve të Shqypnis, të cilët edhe erdhne me knaqsi të madhe në Vlonë. Midis të ktyne delegatve shkelqente edhe i padekuni delegat i Kosovës kreshnike *Isa Buletini*, fatos i pa-harruem e mnera i an'niqve të Shqypnis.

Dita e 28 Nândorit kishte zbardhë. Vlona, me gjithë qi shiu s' e lejte me marrë frymë u çue qysh heret edhe pregatitej për me festue festën më të madhe të kombit. Gjithë kahë brohori, valle e këngë. I math e i vogël priste me pa-durim me pamun flamurin krenar arbnot të Skanderbegut të valojë mbi pullazet e qytetit të Lekajvet. Flamure gjithë farë maset pregatitshin për me hijeshue pullazet, ballkonet e penxheret e Vlonës. Ktu duhet për mendun edhe një zojë e ndershme e pa-pritueshme atdhetare prej asaj pakicës grash qi mundet të paraqitë ko-

mbi Shqyphtar, zoja *Marija Pozio*, prej Korçet, banore aso heret në Vlonë. Kjo zojë e pa lodhun pregatiti me duert e veta e me mjeshtëri të hartueshme flamurin e parë qi kushtoej për me i çpallë popullit Shqyphtar indendencës së Shqyptare. Bashkë me ket flamur kjo ju pregatiti edhe disa flamurë të tjerë të kushtuem për zyrrat e ndryshme shqyptare të Vlonës, si edhe shumë e shumë flamurë të tjerë të vogël për me hijeshue krahnorët e vorfën të Shqyptarve, me një fjalë shtëpi e ksaj zoje ishte perbëmun çok një fabrikë flamurësh.

Populli kishte rrethue qysh nadje konakun e Xhemil beut ku qendronte dërgata edhe pa-hângër e pa pimë as pak priste me pa-durim të shifte flamurin e shëjtë. Sa vjen po shtohet, po zmadhohet, po shtyjet e po brihet. Agonija kalon ç' do masë kur shkon edhe mezditë edhe flamuri s' po duket edhe. Grumulli qendron i pa-tundun, i duron të gjitha, minuta i duket ditë e orët muej, po prapë se prapë s' luen vendi as qi shperndahet! Thret, brohorin, bërtet, çon zânin deri te kub'e Qiellës, por flamuri prapë se prapë s' duket, edhe si po bijen rrkajë!

Desh Zoti e atë ora më 11.30 të akshamit alla turka dol Ismajl Qemal beu te ballkon, i rrethuem me një mizri njëzish. U s' rrefenët dot gzimi i popullit; i haron të gjitha të këqijat e motit e të hmit, mban frymen e rin si satutë se i cili e as kollet, as het. Të gjithë i kanë vervitë s'yt të ltrua e Ismajl Qemal beut, të cilin lësh e kqyrin si një Mesia, si shpëtimtar të kombit. Pushim i math mbretënoran' e kant; të gjithë presin. Befas Ismajl Qemali çil gojen e flet, tue përshndetë popullin me një fjalim të zjar-

të e të shkurtë po patriotik e të naltë, i cili dilte prej thelbit të zembrës. Për një herë shpërthen një gzim i pa-tregueshëm; lotte çurk e rrakë derdhen prej syvet të atij populli, i cili gati qante e mallnjejë; një zâ, sikur se doli prej një goje bumbulloj: «Rrnoftë flamuri! Rrnoftë Shqypnija! Rrnoftë Ismajl Qemali!» shungulloj gjithë dhën! Flamuri ngulet madhshtor mbi një cep të ballkonit; gjithë ashtu tjerë flamur ngulen mbi ndërtesat e Prefekturës, të Beledijes, të Gjykatores, të Doganës e njetit. Flamurë të tjerë stolisnin ballkonet e penxheret të qytetit, i cili përnjherësh mori ftyrën të kuq e të zezë. Folë disa oratorë të tjerë e m'andej populli u shpërnda në për rrugat, tue këndue marshin «Flamurit pranë të bashkuar» hymnin tjetër «Sa të rronje gjithësisja» etj. etj. këngë kombtare! Ushtria turke e Vlonës kto po i shef, po i shef, po s'ka se ç' bân para një të tillë vullneti të popullit. Te e mbramja bashkohet edhe ajo me popullin, tue bërlitë «jashasûn Arnautlek»!!!

Të nesermet formohej edhe i pari kabinet shqyphtar kësaj sojti:

Ismajl Qemali. Kryetar i Kshillit e ministër i punëve të jashtme.

Dom Nikoll Kaçorri. Nenkryetar i Kshillit.

Myfid bej Libohova. Ministër i punëve të mbrendshme.

Luigj Gurakuqi. Ministër i Arsimit.

Pjeter Poga. Ministër i Drejtësisë e fevet.

Mehmet Pashë Dërhalla. Ministër i luftës.

Lef Nosi. Ministër i postave e i telegrafave.

Pandeli Cali. Ministër i tregtisë e i bulqsisë.

Abdi bej Toptani. Ministër i Financave.

Midhat bej Frashri. Ministër i punëve të perbotshme.

Gjithë ashtu u formue edhe një senat prej 18 vetash.

Por flota e Greqisë kishte zënë Sazanin, tue deklarue ablokimin e bregut të Shqypnis. Ushtria Greke kishte zaptue gati të gjithë Epirin tue ardhë deri në *Logarâ* këtej Himarës. Qeverija Shqyptare me gjithë qi u ngrehë s' ishte edhe njoftun zyrtarisht prej fuqinave të mdhaja e ndodhej dita me ditën në një pozitë të ngushtë e të trishtueshme. Kah ana tjetër Xhavid Pasha me 60,000 e ca ushtri të çaktueme gjindej në Fijer gati të msyjë mbi Vlonën e të rrrojë Qeverinë e përkohëshme. Danamet greke i avriten sqeles së Vlonës e e bombardojnë e vetëm diplomati e atij plaku munda t' a ndalin Xhavid Pashën e të largojë floten Greke, tue çilë edhe ablokimin me anë të dukut *Montpensier* e kështu pshtoj Vlonën e siguroj Kabinetin. Lumnisht mbas pakë ditë u njojt zyrtarisht qeverija e përkohëshme prej fuqive të mdhaja edhe Konferenca e Londrës si edhe protokoli i Firencës i dhanë fund çështjes, tue i caktue edhe kufijtë të Shtetit të ri Shqyphtar. Kështu pra me pak fjalë, a proklamue independencën e jonë në Vlonë prej Ismajl Qemali beut, i cili do të mbetet i pa-haruem në historinë e Shqypnis së re, si edhe dita e 28 Nanduer 1912, ajo më e nalta e më e shëjta ditë për kombën shqyphtar, i cili mbas 5 shekujsh, shifte të shkelqenjë edhe një herë flamurin kënnar i kuq e zi të Skanderbegut Qoft' i bekuem flamuri i jonë e dita e shëjte Kombtar!

Gristo Floqi.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETTI"
SHKODER (2018)

28 Nânduer

Këjo ditë shënjon për ne Shqiptarët një shvillim jete kombëtare: nisjen e përlindjes shqiptare, ase të hymit e kombit shqiptar ndë një jetë të re ndë valle të kombevet të qytetnuem.

Shumë qenë përpjekjet e mundimet e Shqiptarvet për me ja mërritun kësaj dite, por veprat e tyne, ndonse lanë një gjurmë mbrapa, nuk mujtën m'e çuem në vend dishirin e zemrës së tyne, deri sa dora e lumnueshme e plakut të Shqipnisë, ajo e Ismajl Qemal Beg Vlorës, e pat fatin e bardhë me 28 Nânduer 1912 mbi Vlonën e famshme, m'e ngrehë atë flamur, i cili prej qinda vjetësh rrinte i shkryem në pluhun. Qysh aso dite qi flamur'i shejtë i yni valon mbi Shqipni edhe përhidhet, tue u sjellë herë nga veriu, herë nga prendimi, nga jugu e nga lindja si të doje me kujtuem madhënin'e hershme të kombit nen Leken e Math, Burrin e Teuten, kur bota mbarë çuditej për veprat e tyne të madhnueshme.

Mjerisht intrigat e hueja t'anmiqvet t'onë, tue shtimë zjarmin e përçarjes në mes t'onë, si edhe ngjarjet e tmerueshme të luftës botnore, qi sollnë ndryshime të mëdha në gji të Shqipnisë, e bënë për disa kohë me u zbritë prej kështjellavet e ndërtesavet zyrtare të Shqipnisë ketë shej të shejtë, i cili

me aqë dashuni e kujdes rrinte ndryem ndër zemra të Shqiptarvet.

Por «mbas fortunës del dielli» thotë një fjal'e motshme; e kështu mbas qi bota u ngop me gjak, edhe gjâma e topavet nisi me prajtë, e pamë përsëri atë flamur të shkelqyeshëm të valojë me një guxim e madhni mbi kështjellat e ndërtesat zyrtare.

Gëzim'i jonë është aqë m'a i math, kur kujtojmë se sinqet ky flamur është tue valuem mbi disa vise shqiptare, qi parandej nuk pat valuem, e shpresa e ynë e gjallë edhe e patundshme është, se ky shej i shejtë për së shpejti do të valojë edhe mbi tjera vise t'atdheut t'onë, qi qysh sa kohë është tue e dishruem, për me jetuem një jetë të lirë e fatbardhë nen hije të tij.

Por midis të gëzimit qi na ndien zemëra, lypset qi na mos t'harrojmë së këti flamuri na i kemi detyrë edhe një kusht pa realizimin e të cilit jo vetëm shej'i jonë kombëtar, por as atdheu nuk mund të ketë jetë e gjallnim, e ky kusht nuk është tjetër veç se «vëllaznija», e cila lypset t'i lidhi e t'i bashkojë të gjitha zemrat shqiptare pa ndryshim bese e feje për lavdin' e flamurit të Shqipënisë. T'i betohe-mi pra në ketë ditë të lumnueshme besë e vëllazëni këti flamur edhe t'i bashkojmë të gjitha fuqitë t'ona nen hije të tij, e mëherë na të gjith do t'jemi të këndshëm, se e kemi lutë m'a së miri krenat flamurit 28 Nânduer:

Del prej kështjellesh t'ona m'a jetike
Nji gjâmë gëzimi, qi përshkon në shpejtim
Ç' do fushë e mal'asaj Athnisë kreshnike
N' ç' do gjoks arbnori tue gjetë ushtim.

Tomorri plak fillon e lshon ushtimin,
Qi kep mbi kep përshkohet nalt mbi Pind,

Me Perister dhe Shari ep tingllimin :
 «Nji komb unji gjith tok sot u përlind.»

Prej detit del nji gjâmë tuke ushtuemun :
 «Bajram e Pashkë âsht sot per komb arbnuer,
 Qi prej fortunës s' rrebtë ka shpëtuemun» —

E mbi të kuqin qiell tek shifet shkruemun
 Nen t' artat fjalë *Njizetetë Nânduër* :
Bashkou Arbni ti sot, se ke fituemun !

Hil Mosi.

Fjala e përdorimi i saj.

Njeriu përbâhet prej dy pjesësh: prej shpirtit e prej trupit; trupi, qi âsht i përjashtëm e qi shifet, âsht ndeja e vegla e shpirtit; shpirti âsht i përmvendshëm e nuk mund të shifet e âsht jeta e trupit. Njeriu âsht i stolisun me tagër të kuptimit, me të cillin kapërcen shumë gjendjen e shtasvet e prandaj âsht i shtëm prej natyre me kërkue njoftime të hapta, e mundsisht sa më të kryeme përmbi sende e me mbajtë larg gabimet. Posë kuptimit, njeriu dahet prej shtësish edhe nepërmjet të vetis së folunit, qi i marrun përgjithsisht, âsht shënjimi i përjashtëm i ndiesivët të përmvendshme, ase mënyra për me kumtue mendimin e me shprehë ndiesit. Ndërmjet njerzvet të folunit bâhet me sheje të ndiesishme e ndër këto sheje, më të parat janë *fjalët* e thâne me gojë, përmbi të cillat kemi qitë cekën me folë. Ka dy mënyrë të folunit me gojë: nji mënyrë të pakryeme, e cilla bâhet me zâne të pa-artikullueme, si b. f. tue gjimue, tue dihatë a tue bërtitë; por mënyra e kryeme âsht ajo, qi bâhet me zâne t'artikullueme, d. m. th. prej fja-

lësh, me të cillat shprehet idheja. Për me njoftë më lehtësisht natyrën e *fjalës*, âsht nevoja, qi të dijmë shka âsht *sheji*. Sheji pra âsht ai, nepër njoftim të cillit, mrrijmë me njoftë nji send tjetër, si b. f. të ramit e kumbonës në njenë ânë, këtu ndër në, shenjon dekë ase zi.

Fjala âsht nji zâ njeriu i artikulluem, qi shënjon ndonji send mbas vendimit të bâm, por për ket punë nuk don me thâne se ndërmjet të fjalës e të sendit të shenjuem nuk do të kët përpjekje të natyrshme, e cilla përpjekje po qe, nuk mjafton vetëm këjo me i dhânë fuqinë e shënimit pa pasë nji vendim të bâm. Këjo analogi e natyrshme mundet me a vû oroe edhe nder të rritia gjuhët e sotshme, sikurse mundet me a pa edhe nder fjalë *onomatopoeia* të gjuhës shqype: *kukullëçë, qokll, bumbullimë* etj. të cillat kanë gjasim të madh me veprimin e atyre sendeve qi shenjojnë. Këjo përpjekje e natyrshme me sende të shenjueme ka qenë pa dyshim më e shpeshtë ndër fjalë të para, kur ka le gjuha, e ket gjâsend mund t' a marrim me mend e mund

t' a mbajmë mâ se të vërtetë, tue qenë se arsyeja e njeriut kur ka zgjedhë fjalët e para nuk do të kët veprue pa mendim e nuk do të kët lânë mbas dore përpjekjet, qi kanë muejtë me u gjetë ndërmjet të sendeve, qi do t'u diftojshin, e ndërmjet të zânevet qi do t'u përdorojshin për me shprehë t'atillat sende. Na, qi sot jemi në fillim të jetës letrare e kemi nevojë për fjalë të reja, do t'a marrim para së sh fort ket punë e në të përbâm të fjalvet nuk do të shkojmë verbtas e kudo rasha mos u vrasha, por do të këqyrim natyrën e gjuhës e përpjekjet qi mund të gjinden ndërmjet të sendit qi duem me tregue e të veprimt të tij. Këjo përpjekje e parë fjalësh me sende, kahë pak kahë pak është zhdukë; janë bâ e edhe sot pa prâ bâhen ndrrime në gjuhë, njimend të kadalshme por të paprâshme e tue u ndrrue zânet, ndrron edhe shenjimi i tyne. Këto ndrrime rregullisht e mâ të shumen e herës nuk bâhen me mendim, por shkaktohen vedit tue folë, mbas rrethanash e mbas nevojë. Nji fjalë e vetme mundet pernjiheri ase edhe mbas ndrrimit të kohve, me pasë shum shenjime e këjo punë është e *nevojshme*, pse fjalët relativisht janë pak e qi prandej për me mjaftue këto me shprehë sendet e përpjekjet e tyne të panjehuna, u duhet do mos me e përhapë qarkun e veshtrimit të vet. Gabimet mâ të shumt rrjedhin, pse përziehen shenji-met, qi nji fjalë mundet me pasë. Prandej si të mirren nji herë fjalët e veshtrimi i tyne, nuk është mirë me i ndrrue përsëri; pse këto fjalë atëherë a nuk kanë me u marrë vesht aspak ase kanë me u marrë vesht keq. Por nuk është jashtë rrugë, qi shkencat të kën skâjet e veta, pse shkencat përo-re flasin e rrahin çâshtje qi janë larg

kuptimit vulgar e kanë nevojë për skâ-je, të cillat të jën të përshtatuna për me shprehë idhët e shllimet e kuptimit. Mâ tepër ndër shkenca e sidomos në filozofi, për sa të mundet, duhet nji terminologji e përbashkme; përndryshej nuk mund të jët nji livrim i përbashkëm e kishin me lëm shum pshtjellime. Shkrimtari nuk do të përdorojë fjalë të pakuptueshme atëherë kur mund të përdoren fjalë të kjarta, prandej mos të përshkruej sendet me fjalë abstrakte e, kur të jët nevoja, fjalët e reja t'i përdorojë në mënyrë, qi lexuesat t'a kuptojnë kjarisht veshtrimin e tyne. Në nji ligjeratë a në nji shkrim mos të përdoret nji fjalë herë për nji shenjim herë për nji tjetër. Æsht e nevojshme, qi lexuesi të vën oroe me gjetë veshtrimin, qi auktori ka dashtë me u dhânë fjalvet e jo ai veshtrim, qi ndoshta fjalët munden me pasë në vedi a se qi kanë sot; fjalët do të kuptohen mbas përdorimit të folunit t'aukto-rit, tue marrë para së sh edhe vendin a se kohën, në të cillen auktori ka folë ase ka shkruë, gjuhën, veit e zakonet e vendit të tij.

Fjalët pra prej natyrës së vet kanë për qellim, qi ndigjuesat ase lexuesat të mrrijnë me njoftë ato sende, për të cillat flet ase shkruen ligjeruesi e shkrimtari; për ket arsye është nevoja, qi njeni edhe tjetri të flasë e të shkruëj kjarisht e qi ndigjuesi ase lexuesi t'i zhvillojë fjalët e tyne drejt, kështu qi të mrrijnë me lla u lla mendimet e mos t'a të marrin vesht fjalët *skala-purri*, sikurse ndodhë shpesh herë ndër ne.

Karl Gurakuqi.

Gratë shqyptare në fushën e literaturës.

Prej Kr. Floqit.

Vijon prej Nri 7.

Sevasti Dako.

S'duhet harrue një zojë tjetër, e cila ka qenë e para direktoreshë e së parës shkollës së vajzave që u çil për të paren herë në Korçë më 1886, zoja *Sevasti Qirjas* edhe sot zoja *Sevasti Dako*, e motra e të pa-harruemvet atdhetarë Gjeras e Gjergj Qirjazit. Ka lemuri në Monastir në vjetin 1875 e masi mbaroj msimet enkyklopedike në Monastir shkoj e i plotësoj në Robert College të Stambollit. Prindët e saj ishin prej katundit «Vithkuq» i Korçës, katunt që s' ka sot veç se 3 lagje kurse tjetër herë, me 1790-1820 ka pasë për mbi 70.000 banorë.

Z. Sevasti Qirjas ose Dako (grue sot e atdhetarit të njoftun z. Kristo Dako prej Korçet,) ka ardhë për të paren herë në Korçë e dërguemun prej misionit amerikan, i cili, tue dashtë me u dukë bâmires i kombit shqyptar lypë me anë të bajlozit amerikan të Stambollit prej Qeveris turke të çilet një shkollë shqyp e femnavet në Korçë. Me gjith perbuzjet e pa-hijeshme e ndjekjet e rrepta e të pa dame të popullit, fanatik atëhere, të Korçës, i cili ishte rritë e nunosë me ideat greke, z. Sevasti nuk u tut as pak, as prej mallkimvet e metropolitëve grekë të Korçës, as prej nâmëve të priftinave të lagjeve as prej boykotit të tregtarve fedakë, por vijonte gjith një në detyren e saj, apostulle besnike e dergatës së saj dritë-pruese e qytetnore.

Në ket mënyrë e me kta konditio-ne z. Sevasti Dako e administroj ket

shkollë më shumë se 18 vjet, jo si grue por si një burrë, tue ja dalë në skaj secilit do rezik sa do i math që ishte ose prej popullit, ose nga ana e Qeveris lokale të Turqis, e cila jo një herë e dy ja mbylli shkollën e e hoi edhe në gjyq.

Në ket shkollë nxunë gjuhën amtare e muernë të parat drita jo vetëm vajzat e Korçës e të rethinave, por edhe sa e sa të tjera varza prej tjerë qyteteve e katundeve të Shqypnis, më e shuma prej të cilave muerne diploma e duerne msuese të vlefshëme, tue shpërdà an' e kant të Shqypnis dritat e ditunis.

Shkolla e zojës Sevasti Qirjas ase Dako n k ishte vetëm një shkollë msimesh por edhe morali e edukationi, se zoja Sevasti ishte rritun në konditio-ne teper serioze si prej anës të prindve si prej anës së shkollës, andej edhe sa varza paten fatin me dalë prej ksaj shkolle dijsin që ka do me thënë drojë e respekt e nder e detyrë. Kjo shkollë me shkollat e tjera greke të Korçës kishte një ferk si dita me natën, Nji i huej që vinte e inspektionte ket shkollë merrte mbas veçit ato ma të mirat e më të bukrat përshtyje. Me kohë kjo shkollë u ba jo vetëm qendra intelektuale e grave të Korçës por edhe e burrave, se në bisedimet baheshin përgjithnjë mbi gjuhë e histori shqype gjuhë e gjatë e rrethshin çashtje me rëndësi për shdritvillimin e qytetnimit kombtar.

Në ketet e mbrame kjo shkollë u plotësue edhe me një pension ku fmija e vobektë dijsin e nxijshin shqyp e

hajshin e visheshin pa të holla.

Z. Sevasti ish e është një shkrimtare e fortë e një oratore e rrallë. Din bukur, përveç gjuhës së saj amatore shqypes, edhe greqishten, turqishten, rumanishten, bullgarishten edhe anglishten, po më tepër anglishten, cilën e shkruen pa asnjë gabim e flet me një shije të rrallë e me një eloquencë të bindueshme.

Dy herë u thirr në shtetet e bashkueme të Amerikës kû shkoj për disa kohë e vizitoj disa qytete e katunde të kolonizueme prej shqyphtarësh. Mbajti Konferenca të pa njehuna për mbi Shqypni e Shqyphtarë. Edhe sot atje gjindet bashkë me të shoqin e saj z. Kr. Dako e dy djelm të saj, tuj tërhjekë gjithmonë adhrimimin e respektin e gjith shqyphtarve për vleftën e saj!

Parashqevi Qirjas.

Kjo zojushë është motra më e vogël e zojës Sevasti Dako. Gjith ç'ka folmë për z. Sevasti Dako mundena me folë edhe për zojushen Parashqevi Qirjas. Shkollat i mbaroj edhe kjo atje ku edhe motra e saj. Din edhe kjo aqë gjuhë sa edhe e motrës saj.

Mbassi u martue zoja Sevasti, direktoresh'e shkollës s'famshime të Korçës u njoft zojusha Parashqevi, e cila tue vazhdue mbi gjurmët e së motrës drejtoj për disa vjet rreshtas edhe shkollën edhe pensjonin, ku jo vetëm varza por edhe gjith farë fëmijësh vijshin. Edhe kjo ashtu si e motra nuk peshoj kurrsesi ndalimet e pa-shpirtshëm edhe rreziqet e shpeshtë që i takojshin përpara; vijoj gjithmonë kërenare në detyrën e saj e u duk t'ij zojë e dëshme e tepër e lavduruhme.

Në Korçë, mbassi u njoft mirë me disa zoja shqyptare ngrehi një shoqni grash nën titullin *Hyll' i Mëngjezit*, e cila shoqni numrote shumë grà edhe

përparonte mjaft, tue pasë edhe një fond mjaft të respektushe.

Gjith ashtu si z. Sevasti Dako ashtu edhe zojusha Parashqevi Qirjas ka shkue dy herësh në Amerikë të Verit ku edhe sot gjindet (në qytetin Boston, ku gjindet më e madhja koloni shqyptare si edhe shoqni më e madhja e më e famshimja kombtare "Federata Panshqyptare "Vatra").

Në Shtetet e bashkueme gjith ashtu edhe zojusha Parashqevi ka mbajtur shumë konferenca më tepër anglisht përpara disave dijetarve amerikaj e popujve të ndryshëm, të cilvet ju shpjegoj hollsisht e me një ligjerim të pashoqtë origjinin e karakterin e kombit shqyphtar, vojtjet e vleftën e tij.

Aty botoj edhe një të bukur të përkohëshme shqyp-anglisht prej 33 faqesh me artikuj e *klishe* të bukura gjith me at titullin e shoqnis "Hyll' i Mëngjezit," e cila vepron edhe në Amerikë, e e së cilës kjo është kryetarja.

Shqyphtarët e Amerikës, tue çmue veset e talentin e saj, e zgodhen si delegate në Konferencën e pagjes në Versailles, ku vojt edhe ndej për disa muej bashkë me delegatët e tjerë shqyphtarë, tue veprue miras me ta me gjith aktivitetin e pa-lodhshëm, që i përket një politiani e jo një grue!

Deshtëm me përmendë edhe sa e sa zoja e zojusha tjerë shqyptare, që janë dë në shej në ruset e letresis kombtare, porë vendi i ngusht i kësaj së përkohëshme nuk na permeton m'u zotatë më tepër. Kështu u a lamë rendin shkrimtarëve të tjerë për me vijue ket kapitull, edhe më fort vllazenzoja dijetarë Shqyphtarë t' Italis, të cilët i njoftin më mirë dijetaret grà e varza të shenjume si të zonjat e pendës e të gójës, që kan midis të tyne.

Fund.

SI FALET NJI FËMI PËR ATDHË.

(*Mbas de Amicis*)

Shqypni, atdheu i em, dhë bujar e i dashtun ku lene e ku kanë për t'u vorruem ati i em e nana e eme, ku unë shpresoj të jetoj e të vdes, ku bijt e mi do të rriten e do të vdesin; Shqypni e bukur e e lumnueshm prej sa shekujsh, e tash von e lirë, qi me trimnët e tua i ruejte sa popujve lirin e qi sa kreshnikë tu vdiqen ndër lāmë lufte, në litar, në burg e të pushkatuem; nân'e dashtun e sa qyteteve e e tre miljun bij e bijash; unë me gjith qi jam fëmi i parritun, qi nuk të kuptoj edhe mirë e nuk të njoh plotsisht, t'adhroj e të due me gjith shpirt e krenohem qi kam lem prej teje e qi thirrem yt bir. Due detin, lumnat e liqëjt e tu të shkelqyeshëm e malet e tua të madhnueshme e due përmendtoret e kujtimet e tua të padekshme, due lumnin t'ande e bukurin t'ande; t'a due e t'a adhroj krejt at pjesë të kândshme ku, për të parën herë pash diellin e ndigjova ëmnin t'and. Ju due të gjithave

me një dashtni të vetme e me një miradije të njajshme: Krue kreshnike, Shkodër madhshtore, Korç'e zgjue të, Elbasan i prûjtë, Kosov'e rrebtë, Laberi e urtë.

Të due atdhë i adhrueshëm! E të betohem se kam për të dashtun të gjith bijt e tu si vllazën, se kam me nderuem gjithmonë në zemër t'eme njerzt e mëdhaj të tu të gjallë e të dekun; se kam për të qenë një qytetas puntuer e i ndershëm, tue u përpjekun pa-pushuem qi të bujarohem për me qenë i dëj për ty; kam me u orvatun me fuqit e mija të vogla qi të shdukën një ditë prej faqes s'ate, mjerimi, paditunija, padrejtsija e kobi e qi të mundesh me rrnuem e me u rritun qetsisht në madhnin e të drejtës e të fuqis s'ate. Të betohem se kam me të shërbyem, si të mundem, me mende e me krah, me zemër, përvujtnisht e me guxim; e n' ardhitë një ditë qi të më lypet t'ap gjakun t'em e jeten t'eme për ty; kam për të dhânun gjakun e do të vdes tue i bertitë qiellit emnin t'and të shejtë e tue puthun për të mbramen herë flamurin t'and të bekuet.

L. N.

H i s t o r i .

Gjendja e kalueme e qytetit të Durrsit.

Prej Dr. Konstantin Jireçek-ut

Vijim prej Nr. 7

Mbassi perendorija rromake u dâ në mbretin të lemit e n'atë të prenimt, i ra qytetit të Durrsit me pa tallazet e shpërnguljes së popujvet. Nën perendorin Zeno i u lakmue shumë ky vend Ostgotve e mbreti i tyre Theodoriku

e pushtoj në vjetë 478 por vetëm për një kohë të shkurtë, pse Ostgotët mandej dâren në Itali. Ndër këto vjet qe perendur në Konstantinopel një Durrsak, Anastazi (491-518), trashigimtari i perendorit Zeno. Sikurse kallxon Suidas në fjaluer të vet, Ana-

stazi themeloi n'atdhë të vetin shumë ndertesa botnore, e përmbi të gjitha, një *Hipodrom* (vend i qarkuem, kû motit u ngitshin kualt), e posë kësajë forcoj qytetin e vet me një ledh trefish. Ndoshta rrjedh prej kësaj kohe një ledh 7 klm në veri të Durrsit në rrugë kahë kepî i Palit, 1 m. gjânë i ndërtuem me tjegulla të bukura byzantine e me një derë, qi u quëjte *Porta*. Nën sundimin e Justinianit I. qi qe trashigimtari i Anastazit, ra një tërmek në Durres, qi shkaktoi rrenime e dâme të mdhaja. Këtij perëndori i u desht me bâ shpenzime të shumta për me e miratue qytetin. Këto ndërtesa mandej i vijoj perëndori i përmendun Justiniani I.

Në të VII-XII qindvjet qe Durrsi kryekështjelli i Byzantinvet në dët Adriatik, pse ishte në rrugë për Itali. Popullsija e tokës së Durrsit, *Dyrrhachion*, pat ndrrime jo fort të vogla prej të shtrëmit të Sllavve në gadishullin ballkanik, por me gjith këta shumsija e popullit qe gjithmonë *shqyptare* (ilire). Këneta, kahë lindja e qytetit, u quëjte në të XV. qindvjet *Balta*, sikurse u thirrte edhe liqëni i Shkodrës e liqëjt e vogël afër Ulqinit. Qyteti Dyrrhachion në kohë byzantine qe shumë më i vogël se në kohë rromake. Fusha, kahë veri i ledhevet t'atëhershme të qytetit, ishte mbushë me rrenime shpijash të vjetra; ndër këto rrenime, sikurse kallxon Anna Komnena e Vilhelmi i Apuljes, bane lāmën e luftës Normant, kûr në vjetë 1081 rrethuen Durrsin. Ledhet e qytetit liqën kaq të gjana, sa muni shin me ecë mbi to katër kalorë njëri brî tjetri. Mbi ledhe ishin pyrgje katërskajshë, të nalta 11 kâmbë. Në një kodrinë, qi ishte ndërtue mbi ledh, u gjindte «Praetorion»-i (praetorium),

ndeja e sundimtarit byzantin. Përmbi kryederë verjake isht një përmendore e vjetër e cilla shembllonte një kaluer hekuri; këjo përmendore përmendet prej Anës Komnena e qe pà në vjetë 1436 prej udhtarit italian Cyriakus prej Ankonet. Metropolit grek, qi kishte ndejën në Dyrrhachion, kishte nën vedit në kohë të motshme e shka duket, në të VIII. deri në të X qindvjet, 15 lpushkvi, shka merr prej Tivarit në Shkodër e deri në Vlônë; por qysh prej XI. qindvjet mbeten vetëm 4, pse ana e veriut ishte bashkue prap me kishën rromake. Në qytet banojshin, sikurse kallxon Anna Komnena, shumë tregtarë italian, sidomos Venedikas e Amalfitanas. Ndër dokumenta papnorë përmendet në vjetë 1362 Arhidjakoni i Kishës së Shen Mris «Malfitanorum» në Durrës.

Një ndikim të posaçëm mbi fat historik të qytetit pat në të IX qindvjet të ngulunit e Arabvet ndër brigje italiane në Bari e në Tarant, deri sa këta, mbas një lufte tridhjetvjetshë, qen përzanë prej Grekvet. Mâ vonë u bâ këtë lāmë e luftës ndërmjet perëndoris së Konstantinoplit e të Carvet t' Ohrit. Cari Samuel, i cili ishte i dhëndrri i kryetarit të Perlmtores së këtu shme, Gjon Chryselios-it, pushtoi Durrsin (mbas v. 989) e emnoi për kryesundimtar të vetin një Armenas me emën *Ashot*, qi ishte i shoqi i së motrës së tij Miroslavës (prej një martesës së përparshme). Këto shkoqitje të plota mbi Agën të shoqen e Samuelit e të motrën e Chryselios-it, e mbi Mirosllavën, të bîn e këtij Cari, janë marrë prej një dorëshkrimi të Koletores së Gjon Stylitz-it, të cillat qen përshkrue më parë prej Dr. B. Prokij. Por Byzantint e bân Chryselios-in e Ashot-in për vedit e pushtuen

me ani të veta Durrsin. N'e mbram mbet në luftë në vjetë 1017 i mbrami Car i Ohrit, Gjon Wladislaw-i, në rrethim të Durrsit kundra sundimtarit byzantin Niketas Pegonites.

Kur perendorija greke filloi prap me marrë në teposhte, për ore sundimtarë e kapitana lufte emnojshin vedin perendorë në Durrës e prej këndeje msÿjshin Konstantinoplin: sikurse i përmenduni kapitan lufte *Maniakes* në vjetë 1043, *Nikephori Bryennios* në vjetë 1077 e *Basilakios-i*. Mâ vonë luftuen afër Durrsit Normant, qi kishin zotnue Italin e poshtme, kundra Byzantinvet e bashklidhunve të tyne, Venedikasvet. Kont Robert Guiskard-i u duk para Durrsi në vjetë 1081, e nuk e hoq rrethimin e qytetit edhe pse Dogji i Venedikut, Domeniko Silvio, muejti flotën normane te Kepi i Palit. Guiskard-i pat një fitim në fushë kahë lindja e qytetit kundra një ushtrisë, qi po vîte nen urdhën të Perendorit Aleks Kamnenit, për me u dalë zot të rrethuemve. (18 Tetuer 1081). Shqyptari *Komiskortis* e Venedikasit u duelen mandej zot ledhevet deri sa qyteti râ në dorë nepër një trathiti të një Venedikasi (14 Fruer 1082). Por mbas dekës së Robertit, Byzantint zotnuen prap Durrsin. Sundimtarët e qytetit mandej qën gadi të gjith gjakut t'Aleksit: *Gjon Duka*, *Gjon Komneni*, të cillët luftuen kundra Serbve, kundra mbretit Bodin e Velkan; e mâ së mbrami qe sundimtar një farë *Aleksi*, i nipi i Perendorit.

Ky i duel zot Durrsit me fitim në të dyten luftë normane (1107-1108) kundra të msÿmevet të Boemundit të birit të Robertit, i cilli u mundue me i hi qytetit përmrenda me makina lufte, me pyrgje qi i ndërtoi rreth e reth e me rrugina të çiluna nen dhë.

Kur Kryqtarët e Venedikasit kap-

tuen Konstantinoplin (1204), râ Durrsi mbas një rrethimi të shkurtë në duer të Venedikut (1205), por këso here vetëm për një kohë të shkurtë. Mâ vonë zotnuen këtû Dhespotat e Epirit, të cillët kishin ndejën e vet n'Artë e në Janinë. Në një pyrg katruer jashta qytetit të sotshëm, gjindet edhe sot një dhenarim në vjerrsha greke i vjetit 1225, kû levdohet në një mënyrë të posaçme Dhespoti Theodor Dukas Komnenos, qi mâ vonë u bâ perenduer e i vjehrrë i mbretit serb Stephan Radoslaw-it¹ Qytetasit e atëhershëm të Durrsit i njofim na prej disa burimeve latine e greke. Ëmnat janë mâ të shumen grek e mâ pak latin e ndonji edhe slav.²

(Vijon)

Karl Gurakuqi

Bibliografi.

„KOPËSHTI LETRAR.“ E PËRKOHËSHME E PËRMUEJSHME.

Me shumë gazmend këndova Nr. e I e të II të kësaj së përkohëshme qi paska zânë fill të botohet n'Elbasan prej një tube shqyptarësh, ndër të cillët gjejmë emna të degjuem si të zotni A. Xhuvanit, të vleritit filolog shqyptar e të zotni L. Nosit, të delegatit

1. Një facsimile gjindet në libër të Hahn't "Alban. Studien,, 1, 116-122.

2. *Shenim i përkohëshëm*. Auktori mund të kët të drejtë në vet pikë, po tue qmë se Durrsi ishte një limë tregtie me rëndsi, do të jën gjetun edhe tregtarë të mëha, latin, grek e slav, t'ardhun e të ngjashmë në Durres për tregti. Përveç kësaj, ndër kohë të para tue qmë se idheja e komsis nuk ka qënë aq e zovillue në ndër Shqyptarë, u kanë dhënë emnet të rrit një trajtë të huejën, sikurse shifen mjerisht edhe sot disa emna shqyptarësh, qi mbarojnë me *ides*, *opulos*, *itis*, *iq* asë me një mbarim italisht.

t'onë në Paris prane konferencës së pagjës. Nji e përkohëshme letrare qi të botohet n' Elbasan ka nji rândsi të madhe për në Shqyphtarë, mbassi gjuha e jonë letrare do të kët për themel dhjalektin e atij qyteti, si e pat venduem dikur nji mbledhje lemtare¹ e tashti von e forcou nji komisi letrare në Shkodër.

Po, mirë se na ardhte *Kopështi letrar*, prej të cillit kemi shpresë të mëdhaja, se kemi për të mbledhun lule të hijeshme letresije e n'anë tjetër ka për t'u ndihun shkrimtarvet të visevet tjera të Shqypnis se si m'u mbaj-tun mbi dhjalekt t'Elbasanit. Por mbassi puna e gjuhës ka nji rândsi të madhe për në Shqyphtarë, kishe për të dishrue t'i flas a mâ mirë me thânë t'i shkruiej nja dy fjalë. Komisija letrare e Shkodrës, tue zgjedhë për themel të gjuhës letrare dhjalektin e Elbasanit, pat venduem edhe nji punë tjetër, pat thânë *me përmirësime*; me këto fjalë ajo komisi dftou e çfaqti nji urtësi të madhe, pse nuk desht të përbuzë edhe dhjalektat tjerë. E me të vërtetë, se i cilli dhjalekt ka bukurit, por edhe gjymtimet e veta e me ato fjalë *me përmirësime*, desht pra, t'i lân nji shteg të haptë edhe dhjalektavet tjerë, qi të marrin pjesë në trajtim të gjuhës letrare e kuptohet, tue zgjedhë çka është mâ mirë e mâ bukur. Ket barrë kaq të madhe po u a mbeshtesim shkrimtarvet të *Kopështit letrar*; e dijmë se është nji barrë e rëndë, por me cenë e vullnet të fort mund të kryhen punë sado të vishtira.

¹ Mbas këshillit të njaj miku të dashtun, por edhe të vlershëm, në vend të fjalës së huej *komisi* përdorova fjalën shqype *lemi* e mandej *lemtar*. Fjalë e bukur, qi e pelqeua me' i herë e këshill u shporr shkaku i kundërshtimevet ndërmjet bashkëpuntorve të kësaj së përkohshme: pra as *kom* as *komb*, por *lemi* e shpresoj se këshillin e mikut kanë për t'a ndjekun edhe tjerë.

Thatshë përsipri, qi se i cilli dhjalekt ka përveç bukurivet edhe gjymtimet e veta e këta due t'u a përmendi shkrimtarvet të Kopështit letrar, qi mos të mbahen tepër egër mbas dhjalektit t'Elbasanit, pse mund të na fusin në gjuhë edhe lajthime; pra të mundohen me i shporrë me gjith qi i flet Elbasani. Qe bje fjalë po këndoj në Nr. të I në faqe të dytë të mbloj-sës: *Me 28 Maj u zgjodh* ...; mbas mendimit t'ëm do t'ishte mâ mirë t'u thonte *u zgjodh*, pse verbat me zgjedhë, sjellë et. n' aoriste humbin gërmën j.* Kështu mâ tutje këndoj: *Ata qi u do zemra* ... Kujtoj se është nji trajtë e gabueme, qi mjerisht ka hym në popull, por shkrimtari do t'a përbuzë ket trajtë, tue thânë: *ata të cillvet u do* ...

Të dy numrat e parë qi më rân në dorë, jo vetëm i këndova, por li përpina aq ishe i djegun të këndoj në dhjalekt t'Elbasanit e nuk gjëj fjalë për të levduem qellimin e bukur e shëjt të shkrimtarvet. Kishe me dashtë qi edhe trajta e përjashtëme e së përkohëshmes, t'i pergjigjte mâ mirë lândës letrare, por ket punë do t'a ankojnë edhe shkrimtarët vetë. Por durim se edhe ato të meta, me kohë do të ndreqen. Nji urim me zëmër *Kopështit letrar* qi të përparojë e të na hijeshojë gjuhën.

M. L.

(*) Bashkëpuntori i ynë ka plotësisht arsye, kur thotë se verbat *zgjedhë*, *sjellë*, *mbjellë* etj. n' aorist përpjeten me s' rregullës t'a humbin shkrojtjen j; por verbi *me zgjedhë* e ka qysh në themel të vet gërmën j në bashkëzantoron gj e jo g.

AGIMI.

Mbi Kështjellin Rozafat.*

Sndrit ti, o hyll' i bukur i Lirisë
O Diell' i flaktë rezet i lësho
Per mbi kështjellat mbarë të Shqypnisë
An' e kant ndritso,

Edhe ti Flamur i shëjt' i Arbnisë
Mal' e fushë e ç' do pullas mbulo
Ngjalli, o ngjalli shpnesat e djelmnisë
Kuq' e zì valo !

Asht Bajram i math a Pashk' e Zotit
Dita e lume, qi n' a shkrepit sot,
Kû të bijt' e Lekës, Burrit e Kastriotit
Rkajë derdhin lott ?

Jo, s' â Bajram, as Pashk' as Panaire,
Kjo ditë fatbardhë qi leu në Shqypni
Q' u kputne hekra, hallka e sinxhire
Q' u shtyp një robni !

Zëmr' e Shqyptarit sot â tui flakrue
Nji zjarm në gjì po ndijn e nji gazmend
E mizorit' e mdhà qi kà durue
Tash i sjell nder mend.

Zoqt' e mjerë të Shkabës arbnore
T' arratisun kah lé e prendon,
Çerdhen e gjejnë të shembun, mizore
Dhë Shkaba i mblon.

O Rozafat, kështjell i Shkodrës plakë
Qi i pa-tutun si gigant qindron,
Kape të lutem ket flamur si flakë,
Kombi t' a dhuron,

Edhe n' a prîj në rrugen e lumnisë
N'a ço prej gjumit t'rând e n'a ngushllo,
Detyren n' a trego të Shqyptarnisë
N' a mso, na kshillo.

Prâjni muzika, kângë e lahuta
Prâjni britme, hlithm' e brohorit
Ulni poshtë arm' e pushka e huta
Shtija e zantrî;

Oh, prej kah vjen ky zâ, kjo gjâm e
mnershme
Nji kjo stuhî e rrebët si rëmor
Qi po më bjen ner mend kohët e hershme
Në shpirt, ne krahnor ?

Mos â tallas, apo shperthÿne rêtë
A Qielli mos u çil e bumullon
Dhe si sngjeta kndej lëshon rëfetë
Dhen' e shungullon ?

Oh ! Zânë ti, goj'artë e qiellore
Zân' e Shqypnisë, qi të ka ardh keq
Ligirona trimin m'atë zâ madhshtore
Shqypënija heq !

O ! qenka vetë Skanderbeu i gjallë
Ky qi buçet kështû e po ligjron,
Edhe sa do që s'ka as shpat'as pallë
Zân' i tij tmeron.

Prejtje nuk ka në vorr as ka pushue
Eshtnat e vorfna edhe s'janë shkri
Deri sa kjo tokë të jetë libruë
Qetë nuk po rî.

Çoji shternipat të Gençit, t'Agronit
Të Teutës, të Bardhylit, burrit të dheut
E djelmt' e Ballçejt t'gjith mbas zakonit
Bijt' e Skanderbeut,

E lidhni gjithë besen e Shqyptarit
Por si vllazen qi jeni shok-me shok
Ket dhë të trashigueme prej së parit
T'a gëzoni tok.

A marre per burrnî q'u fali Zoti
Të ngelni si të dekun në plogsi
Ju, q'u ka njoftë Shekulli e Moti
Fusha e Malsi,

Sot qi per popujt ka ague dita
E lyp gjith cili njatë shtegn' e vet
Çilni sytë, avrituni kan drita
Koha nuk u pret.

Pshtym' e flakë, mjergull, ym e shëndija
Tomori prej kosknije po flakron
Dhë zân' e tij e çon tu Perëndija
Mshtrën i kërkon,

«Shkodra Shqyptare» qytet i vjetër
«Kerthiz» kombit që s'u çduk kaq vjet
«Kjo seli' e bukur qi s'ka shoq tjetër
«Shqyptes i perket !

«Burra Shkodranë, Shkodren mos e lini»
Thret, sa shungllon Liqë e Tarabosh
E ndijn dhe Kiri, Bû na e Drini,

Burrë, plak, djalosh!

Përpara, burra, bekim paçi Zotin
Doren njani tjetrit jepni me të shpejt
Rueji mos çnderoni Topejt; Kastriotin
Shkodra prej jush pret!

Le t'i nderojmë atà prindët t'onë
Qì nji ket vend n'a lanë si trashgim
Qì me burrn' e nder kan rà gjithmonë,
Per nder e shëlbim.

Atà me shpata edhe na me penda
Atdhenë t'a pështojmë si përket
Të gjith na Shqyphtarët jashtë mbrenda
Ket Atdheu po pret!

KRISTO FLOQI.

Çashtja e theatrit

«Punët qì shkojnë tue u zgjatë dalin bolla», ka thënë i motshmi. Tue mendue, se edhe këjo çashtje si të zgjatet, bâhet bollë e âsht frigë se i del edhe bishti, e kemi pa l'arsyeshme me i dhânë fund, tue qenë se puna foli vetë e se *fshati që duket, nuk don kallaus*, thotë nji fjalë tosknishte. Po e mbyllim pra ket çashtje e po e mbyllim me prrallën e *majmunit*. — Ishte nji zot dugaje e kishte nji majmun, të cillin e kish mësue me i bâ të gjitha shërbimet, për të cillat kishte nevojë, si me thënë me i mbushë ujë, me i lustrue këpucët, me i lagë vendin para dugajës, etj. e këto shërbime i kryete si mâ i miri shkarth. Zotnija kaq filloj me e dashtë, sa i u mbush mëndja, se majmuni do t'ishite i zoti me i ruejtë dugajën në kohë të mjesditës, kur ai shkonte me hângër bukë

në shtëpi; prandej nji ditë prej ditësh i thotë majmunit t'i a ruate dugajën, e në rasë të ndonji rreziku me i vjedhë kush gjâ, t'ëpte nji brimë, qì të muejte me i ardhë kush në ndihmë. Niset i zoti e shkon në shtëpi; majmuni del e rrin në vend të zotnis. Kur qe kalojnë andej pari dy vetë, e, tue vù oroe, se i zoti i dugajës nuk ishte aty, e se vendin e tij e kishte zânë majmuni, menduen me hÿ mbrendë, me e rrejtë majmunin e me e vù me fjetë. Njashtu si menduen edhe bânë. Hÿnë mbrendë e kaq e merziten majmunin tue i folë e tue i bâ me shëje, sa të shkretin majmun e muer gjumi. Në ket kohë ata dy vjedhin në dugajë sa munden e pa u hy ferrë në kâmbë dalin e shkojnë në punë të vet. Mbas sa kohë vjen i zoti i dugajës, e shka me pa? shef dugajen të vjedhun e majmunin në kokerr të gjumit. Merr me të shpejtë nji shkop fshese e i a zbrûn majmunit brît, i cilli i trolluem çohet prej gjumit tue vrritë e tue vikatë. Vjen e nesermja, e në kohë të mjesditës zotnija merr shkopin e fshesës e i a kallxon majmunit tue i dashtë me i diftue, se po t' a mirrte gjumi prap, do t'i hante edhe disâ tjerë e niset e shkon tue lânë majmunin vetën në dugajë. Dy cubat e ditës së përparshme kalojnë prap andej pari: se fin se zotnija mungon, hÿn mbrendë e mundohen në të gjitha mënyrë e me e rrejtë e me e lodhë majmunin, qì t'a mirrte gjumi; por kur tue çuar në kahë shkopit i fshesës i bishin vler mënd të rrahurat e dëshme e buk ishte punë qì me u rrejtë. Cubat tue pa se ishin tue mihë kot n'ujë, dalin e shkojnë; majmuni u vëhet mbreta e tue i qestisë se nuk kishin muejtë me e rrejtë, çon dorën në sy e e hapë tue dashtë me i thënë: *Me keni rrejtë nji herë e më paçi*

shëndosh, se po me rrëni më!

Prej kësaj pralle ka mbetë fjala e moçme: «i ka hapë majmuni shtë», qi është një me një me at tjetrën «u dogj plaka kungujsh e i frëni kosit.»

Agimi.

Panajot Kupitori

Mbas të pa-harrueshmit Anastas Kullurjotit, një Shqyphtar prej atyne të Greqisë, po i u paraqesim leuesavet një tjetër atdhetar të shndritshëm e të shkëlqyshëm për literaturën shqyptare e për historinë e kombit t' onë; ky është *Panajot Kupitori*.

Panajot Kupitori ka lemun në ishullin «Hydra» të Greqisë. Si mbaroj studimet enkyklopedike në vend të vet erdh e i plotsoj në Universitetin t' Athinës ku u shkrua si student në degen e filosofisë edhe mbas 5 vjet shkolle u dë në shej prej gjithve bashkë-studentët e tij tue marrë titullin e doktorit të filosofisë.

Me gjithë që hyni si nëpunës në Drejtorinë t' Arsimit në Athinë, me gjithë që ish nënshtetas grek e nëpunës i qeverisë, ky atdhetar i rrallë ndërte tepër një dëshirë për zgjimin e bashkatdhetarëve të tij, Shqyphtarët e Greqisë, për të cilët fshehtas perpiqej me muejt me i msue me shkrua e me këndue shqyp, me i sjellë në marrveshtje e lidhni me atdhetarët tjerë të Shqypnisë e me i ngutë në çvillimin e perparimin e tyne kombtar.

Më 1876 u emnue profesor në Gymnasionin e I t' Athinës të *Varvaqit*.¹

1. Varvaqi asë Barbaçi, ish një shqyphtar pasanik prej Athinës, i cili u fali grekëve më të bukrin e më të plotin Gymnasium të gjithë Greqisë.

Këtu detyrat e tij i kreu pa mungesë, gjithë ashtu edhe më vonë kur u bënë drejtues i Gymnasit (Gymnasiarchis) la një stinë të pa-harrueshme në literaturën greke midis shokëve të tij e të botës letrare. Por mbi të gjithë detyrat e tij nuk prajste tue çpallë mendimet e tij për mbi permirsimin e fatit të Shqypnisë e për ndritsimin e Shqyphtarëve. Veçanrisht kishte një shkollë të natës, ku i u a msonte gjuhën shqype, me shkronja greqishte² shqyphtarëve t' Athinës e të rrethëve t' Athinës, të cilat rrethe kanë qenë e janë të gjitha Shqyptare.

Qysh i vogël ndërte një dëshirë për gjuhën shqype edhe i vinte shumë keq kah e shifte se perbuzej e përçmohej prej Grekëve. Jo një herë e dy ishte zënë e ishte shë me Grekët për çastje të gjuhës shqype e të shqyphtarëve! Dikur, dikur ka takue me i ra në qeveris grekë për propagandën shqyp-tare që ish tue e bë, gjatë për të cilën edhe u gjygue e ka shkue në burg për një kohë të mjaftë.

Shpesh herë në «Hydrë», në «Poro», në «Spetsë», në «Kranith», në «Kullur», edhe disa herë në «Plakë» t' Athinës mbante fjalë për Shqypni e Shqyp-tarët; kallzonte sa të mira i kishin bërë Shqyp-tarët Grekëve, sa të e miramja edhe lirin kta i a u kanë bërë, kur se Grekët jo vetë në s' u dukte mirnjohës para Shqyp-tarëve po edhe më në fund i shanë e i poshtuene!

Kupitori ish një njeri tepër liberal e dijetar nga më të rrallët. Për veç librave greqisht që kishin qënë në dritë, kishte tue edhe shqyp disa libra, më të emueshmit ndër të cilat kanë qenë «*Studium historik e filologjik për gjuhën e kombin e Shqyp-tarëve*,

2. Se aso kohë më 1876—1877 s' kishin dalë edhe shkrojat latine.

1879, si edhe *Shënime gramatikale mbi djalektin e shqyphtarve të Greqisë*, 1870, *Alfabetarja e gjuhës shqype* 1879 etj. etj.

Ligjen e Prisrendit më 1878 kur e ndigjoj e përshndeti me një entusiasm të math Kupitori edhe tue u marrun vesht edhe me mikun e shokun e tij *Anastas Kullurjotin* doj me i çilun një shtek të math Shqyphtarve të

Greqis për bashkim me Shqyphtarët e tjerë, por se ra në mni e në verejtje të qeveris greke, e cila e hoqi prej punë e e shtini në burg. Mbas disa vjetsh qi doli, punoj me rrogë andej e kndej deri sa vdiq në një dishprim të math ky i math patriot se nuk pau të realizuem ândrer e vet!

Kristo Floqi

Ndër brigje të ferrit.

LEKA I MADH E DJOGENI.

Leka — (me vedi). Po, âsht e vërtetë! Me pasë jetue vetë mâ gjatë në botë do t' a kishe shtue mâ tepër famen e zânit t' em : do të kishe kalue me ushtrî t' eme prej një skâji të botës në tjetrin, do të kishe pushtue qytete e shkelë kome e popuj e këso do-re do të kishe lânë mbas vedi një zâ mâ të madh se kurrnji mbret tjetër i botës . . . . . Por shka me bâ ? . . . . . At zëmër qi pata tue mësy qytete e tue i u turrë ushtrina vet t' anmikut, m' u desht doemos me e prû me veh-te në ket terrinë të jetës së dytë. Une nuk ishe i padekshëm, e atë prallë qi përhapshe se ishe i biri i Zojzit të Perendis së qiellit e të dheut, e bajshe vetëm me u dhânë zëmër ushtar-vet të mî për me luftue mâ me trim-ni e pa frigë; e mâ tepër e bajshe per ata popuj qi u bijshe në qafë, të cillët tue kujtue se kishin punë me të birin e të madhit Zojz, t' u frigojshin t' u tutshin e të bijshin në dorë . . . Vetem për një sënd më vjen keq, se tue pasë qenë vetë mësue me pasë rreth vedi një shumsi të madhe njerzsh

t'armatisun, miqsh, sherbtorësh e robsh, tash, i hjedhun në ket breg prej Haronit¹ gjindem kuk-vetem e nuk shoh njeri të gjallë qi të m' a diftojë udhën; Mandej këtû qenka një ajr-kaq i rândë, qi nuk dij kahë t' i a mbajë . . . .

Djogeni. — (e thrret). Lekë!

Leka. — Kush më thrret?

Djogeni. — Âsht ai, i cilli tue ndejë dikûr me ândje të madhe në vozgë, e qi ti tue e pasë pyetë se ç' dishronte prej teje, të lyp, qi mos t' i a bajshe të mângut të (diellin) qi ti nuk majshe me i dhânë. A sheh tash ti, se une të paçë fol me arsye aso kohe? Këtu nuk ka diell e gjith fuqija e

1. Mbas mythologjisë Haroni ishte lundertari i ferrit, qi kaperece me baris mbi lumin Styks shpirtinat e të vdekurvet. Ishte plak e koprrac e nuk ndigjonte me bartur n' ânë tjetër të lumit përveç se ata qi përcejshin një aster si çmim kullim. Prej këndës ka pasë ardhun zakoni me u vû në parë në toqë kufomavet përpara se me i shti në dhë, zakoni, qi edhe sot në disa vënde të Shqyp-nis mbahet. Atyne, qi s' i u bájshin nderimet e vorrnit, ishin të dënuem me ravgue një qind vjet deri brigje të Styks-it përpara se me hi në ferrë.

jote nuk kishte me mujtë me shtû në ket vend asnjë rreze te tij.

Leka. — Ti qenke prâ Djogeni? Oh sà fort po gzohe me qi të pàsh! Po të báj bé, se kûr u dash prej teje, kaq m'u pat kânde dijeja e jote, sa u thaçë atyne qi ishin me mue, se perveç Lekës, kishe dishrue me qenë Djogen.

Djogeni. — Vetë përkundra nuk kishe dishrue me qenë ndryshej por ai qi qësh pse e dishe shum mirë, se në fund ishte gjithnjë si me qenë Djogen si Lekë. A i sheh ti keto vende? Këtû zdrypë ç'do njeri: në dashtë të jët qenë rrethue me àr e kadife, në dashtë të jët qenë veshë me një gunë te shkyeme a të ket rravgue si i vorfen gjith jeten me shkop në dorë. Si do qi të jët, ti edhe vetë, kemi lânë atje nalt gjith shka: ti ké lânë madhnin e bukurin e petkavet t'ueja e une kam lânë gunën e arnueme t'emen. Kështu nuk kemi as njeni as tjetri një zhele qi të na mblojë e këjo punë mue nuk me duket aspak e çuditshme, pse sà qecë ne tokë, të thuesh, se s'pata kurrfarë mathe e veshe e tÿ përkundra nuk të mjaftonte vetem vesha e komit t'ând, por dojshe me e mblue trupin e dojshe me u veshë me ato petka, qi perdorojshin banorët e atyne visevet, qi ti i pushtoishe.

Leka. — Djogen, une nuk e kishe mendue kurr, se të dalmen prej asaj bote, do t'u flitte me kaq pak nderim para meje. A thue nuk kam lânë aq zâ e famë nder vepra të mija atje nalt, sà mos me u dijtë ndonji send permbl to këtû poshtë?

Djogeni. — Àsht e dijtun, se zâni i yt kà mrrijtë deri nder këto vende: ti me lufta t'ueja ké shkaktue kalimin e sà e sà shpirtnave neper ket lum, kaq qi mundem me të thânë sigurisht, se emni i yt ndihet ân e kând

në ket vend. Nuk ka skâj nder të gjitha këto vise, kû mos të nâmet emni i yt, pse shkoqe sà e sà djelm të rij prej prindvet të tyne, të cillët kishin pshtetë gjith shpresen e vet nder ta e ishin ndihma e pleqnis sà tyne; nâmesh e perbuzesh prej sà e sà dhânduersh qi të këputun prej duerve gjakbâse t'ushtarvet t' u, lân nuset e reja në vaj e në mjerim; mallkohesh mandej edhe prej ushtarvet t' u, qi per me i sherbye krenis s' ate, kanë zdrypë këtû poshtë në mâ të miren kohë të jetës së vet, në lule të djelmnis.

Leka. — Atëherë une nuk mundem me pasë të folun me asnjë hije në ket vend. A thue do të më shkojë moti gjith herë vetem si një i dispruem e i larguem prej gjithkujt?

Djogeni. — Per ket punë mos baj kujdes pse janë ligjët e shterngueshme të Rhadamanthit,² të cillat urdhnojnë mos me i a marrë kujt uhân. T'a dijshe edhe, se të dalmen ndonji prej bote, anmiqt mâ të mdhajt e tij i a falin të gjitha fajet e nuk flitet kurr gjâ mâ për shka ka ndodhë, në botë prandej të jësh sugur, kûr t'i u kallxoj se kush jé, kanë me të shikjue me sÿ të mirë..... Shkâ ké? pse rrîn pà zâ? shka mendon, qi jé kaq habitshëm e si i shmendun?

Leka. — Si thaë? a thue ka për të qenë nevoja qi t'i u kallxojsh se kush jam për me muejtë me më njoftë? A thue kaq i panjohun àsht Leka të këto vise?

Djogeni. — A kujton se une të kishe njoftun mos me më pasë dijtue emnin t'ând qysh në fillim të kuvendit? Po a kujton ti se ké prap at fytyrë,

2. Nbas mitologjis *Rhadamanthi* àsht njëni ndër tre gjyqarët e harit, i biri i Zojzit e vllau i *Minos-it*, qi kje mbreti i Kretës e mandej gjyqtari i ferrit sikurse *Leki*.

qi pate dikur? E në kujtojsh, se ke për t'u njoftun për mbret, kishe me dishrue shumë me dijtë se ne ç'mënyrë e me çë farë shëji mund të njifet kâmba e rangu e njaj njeriu, kûr nuk kâ as këmishë në shtat? A e ké kunorën me vedi?

Çë farë ndryshimi gjndet tash ndermjet teje e çë farë do njeriu tjetër? Mos të diftojshe ti se jë Leka e se ké qenë mbret i Maqedhonasve, kush mund t'a dinte?

Leka — I mjeri un! A thue kaq fort kam ndrrue sà mos me më njoftun tjerët? Por edhe mos e paça at fyrrën e parë, edhë në paça zdrypë në ket vënd pà shëje mbretnore, a thue mundet me qenë, qi mos t'i bije nder mend kuj në mos tjetër, se kam qenë një njeri me rândsi?

Djogeni. — Për shkâ i përket kësaj pune, po të thom, se ti ké me qenë njoftun mbas fjalve, qi ké me qitë prej gojës; prandej venja menden arsyeto si njeri. A e din ti, se kishe me mujtë me ligjerue në një mënyrë, qi tjerët kishin me të mbajtrë për një trashaman, për një cub a'se për ndonjë njeri kési lloji?

Leka. — Djogen, ti paske ndrrue qymen por jo zakonet. Tash po kujtohem, se jë tue më rrekë me fjalë kote, për me gjetë rasën me qenë gojëvrashtë e me më diftue se edhë nder këto vënde jë prap njaj qën, qi kafshonte çë do njeri mbi tokë.

Djogeni. — Jo, jo tÿ, nuk kishe me të shkue nepër mënd me i mârre për kote fjalët e mija, mos t'a kishte mbushë mënden se jë dishkâ ai mësuasi i miklimeve Aristoteli, qi qe mësuasi i yt. Por më ndigjo'i herë mue; mbassi ti nuk u xën besë fjalvet të mija, due qi te kjarohesh ti vetë mbi ket punë.

Tash pak kohë mâ parë kam lânë Darin tue bisedue me një barë. Eja me mue e të shkojmë e të mëshehena mbas një pereshi (çuferr) e të ndigjojmë shkâ janë tue folë. Mbassi t'i ndiejsh, atëherë më kallxo se cilli është Darius e cilli bariu.

Leka. — Me gjith zemer! Nuk mundet me qenë kurr, qi ndiesit e njaj bariu të kën në vetvehte madhnin e ndiesivet të njaj mbreti, a se ndiesit e njaj mbreti te jën aq maloke sà të një bariu. Eja të shkojmë!

Djogeni. — Nuk kemi nevojë te flasim mâ gjatë, mbassi mundemi me u vertetue me sÿ t'onë. Të nisemi! Nji send e kemi të mirë këtû në ket vënd, qi hijet, e njerzvet tue qenë të lehta nuk vanojnë shumë me hecë e qe se i a mrrittem. Afroiu kësaj çufre. A shef tash ti: njëni është Darius e tjetri bariu. Shqyrtoj mirë perpara e mandej më difto a mundesh me dà se kush nder ta është mbreti e kush rojsi i berrevet.

Leka. — Me të kallxue të drejtën, un nuk shof kurrfarë ndryshimi: asnjëni nuk kâ petka në shtat e kurrnjëni nuk kâ ndonji shëj, prej të cillit mund të dallohen.

Djogeni. — Bzâj për të ndigjo!

Bariu. — Nuk është jo punë e madhe, më ndigjo mue me sundue mbi popuj e fise si thue ti? — Une nuk kishe me dijtë me t'a shprehë mëndimin t'ëm ndryshej, vetë tu e qitë para sÿsh një tufë qere. Kûr të mbushet mënda, se gjithë janë berret t'ueja, atëherë kanë me u gjetë nen një qeveri të lume, se ti pà prâ ké me pasë kujdes me i çitë prej ujqsh e ké me shijue, qi a miqt mos t'i u bâjnë gjatë keq; kô me i a vû mënden mos me i lânë me u largue fort prej vathit; të gjitha ké me i njoftë nga një nga një e të tâna kanë me qenë për

zemer t'ânde. Kë me i çue ndër shti-gje të sugurta, e jashtë rrezikut; qejt kë me i mësue me t'a ndigjue zânin t'ând, qi të jën gadi kûrdohërë urdhnavet t'ueja. Mendo prà e kë me pà se une me këto fjalë t'a kam zhvillue shkurtazi se si do të jët e si do të siellet një mbret.

Dariu. — Mirë fort. Por ti, me shka duket, kishe me dashtë, qi njerzit mos të mendojnë aspak për vehte. Si mund të jët, qi atà, tue pasë një madhni aq të madhe mos të mendojaë me i krye dishiret e veta? Si mund të jët, qi një njeri i veshun me ar, i rrethuëm prej gjithfarë femnash, qi bân gosta ditë e natë, qi pîn me gota ari e argjandi. të jetojë krejtë si një barî dhish, i cilli me zi gjenë me shka me jetue e mendon ditë e natë se si me ruejtë at tufë dish, prej të cillash pret jetesën?

Djogeni. — A i ndigjovë Lekë? Shka të duket? A mujte me i njoftun?

Leka. — Æshtë e dijtun se i njofta. A nuk e ndigjovë ti at të parin, qi tue pasë punë me një barî, dijt i aq mirë me i hî në shpirt të tij e tue perkrahun popujt me berre, dijt shumë mirë me i pershkrue mënyrën e qeverimit? Përkundra ai tjetri, i cilli, tue pasë shkue një jetë të mjerë e tue mos pasë mujtë kurr me i dhânë një ândje trupit të vet, i kapërthym endë me ato sende, qi kà pasë sà kà qenë në tokë, nuk kà tjetër mendim, veç pasunît e e ândjet e trupit. I pari është Dariu e i dyti bariu.

Djogeni. — (thrret). Dari!

Dariu. — Kush është qi më thrret?

Leka. — (habituishëm). Si? si? i pari paska qenë bariu! Çë mrekulli!

Djogeni. — Këjo punë nuk është mrekulli për ata qi janë mësue në ket vend. Nuk po kam dishir me folë mâ gjatë me ty e tash më mjafton, qi t'u

mbush mëndja, qi njeriu, mbassi të ndrojtë jetë e mbassi të zhdesht prej petkavet të bukura e të çmueshme a se prej petkave të këqija e të vorfna, nuk mund të njihet e dallohet mâ se ç'farë njeriu kà qenë.

Leka. — Djogen, e shof se kam një detyrë të madhe kundrejt tejet për këto punë qi më diftove e po të falem nderit, qi tue ardhë në ket vend, jë i pari, qi po m'i bân të njoftuna zakonet e tija. Ti kûr që në botë, nuk deshte më të ndejun kundruell, por tash, po të lutem, mos me u largue kurr një herë prej meje!

Djogeni. — Me shumë gëzim kam me t'u përkrahë. Eja prà të shkojmë e të njifesh edhe me hije tjera, qi gjinden në ket vend.

(Përkthim).

Karl Gurakuqi.

Nji ândërr e çuditshme.

Kështu na u duk Nr. 35 i Kuvendit kur kënduemë letren e hapun të Z. Sefulla Malëshovës, prandej na u duk e arsyshme titullin e përgjegjes, qi duem t'i apin këti zotniqe t'a emnojnë një ândërr të çuditshme, qi t'a çqesimë edhe mâ mirë mendimin t'onë qysh në krye, e kështu me i dhânë mâ mirë me kaplue edhe atyne qi kanë syp e nuk shofin, kanë trû e nuk mendojnë e ndoshta kanë edhe veshë e nuk ndigjojnë.

Na edhe nuk e dijmë mirë Z. Sefulla Malëshova, a është emni i vertetë i ndonjë shkrimtari-qorë shëndosh se nuk ja kishin ndësjuem asnjë herë zânin në lëmë të lënyrës-a por mos është pseudonimi i një zotniqe prej qytetit të Shkodrës, i cili na e pat dhânë atë artikull me botuem në gazeten t'onë; por prap sido qi të jetë puna

Agimi.

Mbi jetën e Pirros.

Prej Kr. Floqit

Të gjithë shqyphtarët e dijnë se *Burri* ose *Pirrua i madh*, si e quejn Grekët, mbret' i Epirit ishte Shqyphtar prej fisi. Ktu po vijmë e rreshtojmë do shënime mbi jetën e tij.

Pirrua ish i biri i *Eakidit*, i cili ish një mbret nga më të dëgjuesit t'Epirit. Kur u vra Eakidhi në E'oli, tue luftue me mbretin e Maqedonis *Kassandrin*, Pirrua ish dy vjetsh. Si u vra Eakidhi msyne mbi Epirin Maqedonasit, të cilin e zaptuene e dojshin me vra edhe Pirron, por mbreti i Illiris *Gllafkija* qi ishte fis me Eakidin çoj njerës me të shpejtë e e mori Pirron në pallas të vet, tue e shëptue prej Maqedonasvet.

Kur u bâ Pirrua 12 vjetsh, ungji i tij *Alqeta*, i villaj i t'et u bashkue me Maqedonasit e Kassandrit edhe u bâ mbreti i Epirit. Ky mbretnoj disa vjet n' Epir, por mbassi ish njeri i keq e nuk shkonte mirë me popullin, nga ana tjetër e prishi edhe me Maqedonasit, ra në mni të Kassandrit i cili e zdrypi prej fronit edhe e vrau. *Gllafkija* atbotë çon Pirron n' Epir me shum ushtri e gjenerala të vet, të cilët luftuen me Kassandrin e e mujtne, tue e nxjerë prej Epirit e tue vë në fron Pirron.

Mbas disa vjetsh *Gllafkija* martonte të bën e vet e e grishi Pirron për darsëm; Pirrua edhe ka shkue; por se at herë orta e Kassandrit (Epirotët miqt e Kassandrit) gjejnë ditën, forcohen, edhe bashkë me ushtri tjetër maqedonjane dbojnë zevendsjn e Pirros edhe bënë mbret *Neoptolemin* prej Maqedonijet.

Pirrua e merr vesht së largut, por se s' ka fuqi me i thye anmiqt e me

marrë prapë fronin. Në dishprim e syper shkon tu mbreti i Peloponesit (Moré), qi quhej *Demetri Poliorqitës*, i cili e priti mirë edhe dishronte me e mbajtë atje e me i dhënë të bijen per grue, po Pirros s' i pelqeu me ndejë e kshu shkon n' Egyptë, ku mbretonte *Ptolemeu*, i cili edhe ky e priti bukur mirë e ndijte një sympathy të madhe per Pirron deri sa më në fund e martoj me të bijen e tij *Antigonen*.

Por Pirrua nuk duante me jetue lark vendit të vet, lark fronit të jatit. Me s' të permallshem e me zemer të plasun i shifte perparimet e vendit të vet nen sundim të Maqedonasvet. Prandej e hendi të vjehrin *Ptoleméon* me i dhënë ushtri të fortë, me të cilën zbret n' Epir e ju bjen syprit pors shkabë, i shkatrron, i shperndan edhe zapon Epirin, tue e shti selin e vet.

Luftat qi ka bâmun Pirrua janë pershkrue hollsisht prej më të mdhajeve historishkruesve kllasikë e të rij. Ky, mbassi theu Maqedonasit e u rahatue sijs msyn mbi Qerfozin, të cilin e gadhnoj. Mandej hidhet në *Siqili* e mandej në Taranto t' Italis ku mundi Rromakët, të cilët u trempne fort prej fileve të mdhaj qi kishte prue n' Itali me anijet e veta. Pirrua u hoj në Taranto per me i u ardhë ndihmë ktyne kundra Rromakvet e cilët i kishin msye. Të mrijmen në Taranto urdhenoj të ndryhen të gjitha theatrot, temamet e vendet e qefet e të defrimet edhe organizoj ushtari gjith Tarantinët, mbassi mundi anmiqt e tyne (280 para Krishtit).

Pirrua kishte prapë një kshilltar fort të muntshëm ennit *Kineja*. Me anë të këtij kishte zaptue shumë qyte e vende. Ky ish një diplomat i math sa kuer e çonte m' u marrë vesht me anmiqt e tij para se me ja fillue lu-

tës, Kineja, tue zmadhue fuqin e trimnën e Pirros dihte me i bindë anmiqët sa me ju shtrua Pirros per pa luftue. Andaj Pirrua e thosh gjithmonë se Kineja i mbaronte mâ teper punë se sa armët e ushtrit e tij.

Kur u muntne Rromakët Pirrua i u çoj Kinejen në Rromë per me lidhë kushtet e paqës, por se Rromakët i u gjegjine se atëherë lidhin një paq të vertetë me Pirron kur ky të shmanget prej Italijet! Kur e pveti Pirrua Kinejen ç' farë pershtypje i kishte bërë Roma, Kineja, tue u çuditë me burrnin e pa-tundsën e Rromakve ju gjeq me kto fjalë: «Mbret, Rroma m' u duk si një tempull edhe senati i saj si një mbledhje krajlash!»

(Vijon)

Rrotull Shqypnis e Shqyptarve.

Pason prej Nri 7.

Filip'i math mbret i Maqedonis s'ish grek. Kët e dëshmon vetë Demostheni oratori mâ i math i Greqis i cili në ligjëratat e tij* e ka qojtun të huej, barbar edhe anmik të Grekve; ka thënë se Filipi s'kish as pak gjak fisnik prej t'Hellenëve. Qi s'ish grek Filipi merret vesht edhe nga ajo qi s'kishte mujtë kurrsesi me marrë pjesë në mbledhjet Amfiktionike**, në të cilat vetëm Grekët mundej të pjestonin.

Por edhe i bir'i tij Aleksandri i math nuk ish grek. Kët na e dëshmon kjarisht vet' ai msuesi i tij, filosof'i math Aristoteli, prej Stagjiret të Maqedonis, i cili thotë se Aleksandri nuk dihte as një fjalë greke kur filloj me

u xânë greqisht edhe se greqishten ky ja msoj.

Nji tjetër provë është kjo: Nji ditë nji xheneral i tij në emën Filotas, ishte tui sha greqisht nji ushtar maqedonas; Aleksandr'i math qi bujte atëherë shatorren e vet e dëgjoj e del jashta tendës tui e sha funt e krejt xheneralin e vet, pse para tij qertonte greqisht nji ushtar qi s'ish grek.

Antipatri nji prej xheneralve maqedonas e trashgimtar'i Aleksandrit të math ish ai qi shtini në dorë Greqinë. Oratori Demostheni, i cili ish edhe ky xheneral'i Grekve, kur ka ndi se Antipatri ju afritë kalave t'Athinës, prej marazit e trishtimit u mbyll në një kishë e pin helmin për mës me ra i gjallë në dorë t'anmikut. Prej ktyne merret vesht se as Filipi, as Aleksandri s'ishin grekë, as Maqedonasit gjithmarrë, t'cilët s'dishin as pak greqishten se ishin shqyptarë, si e dishmojnë të gjith dijetarët klasikë, mbasi edhe Illyria Epiri e Thesalia etj. etj. ishin, si merret vesht krahinat e Shqypnis.

Qi Shqyptarët, para se me ardhë kombet barbare në Europë banojshin gjith gatishullën ballkanike e dishmon edhe një prej mâ të mdhajvë geografitve frengjë Elisée Reclus**

Kqyr çka thotë: «Avant les migrations des barbares les Albanois occupaient jusqu'au Danube toute partie occidentale de la péninsule de l'Hæmus; mais ils furent obligés de reculer et toute le territoire de l'Albanie fut occupé par les Serbes et les Bulgares». M. thënë, para rudhjeve të barbarve Shqyptarët pushtojshin deri në Tuna gjith pjesën perendimore të shtetit ballkanike, por se u detyruan me u shpangë e kshutë gjith'atë vent i Shqypnis u pushtue prej Serbve e Bulgarve».

Eordensis.

* Filipikë e Olynthiakë. Ksij ligjëratash kundra Filipit kishte ligjerue Demostheni gjithsej nandë!

** Amfiktionikâ synedhria.

Lodra.

Lodrat e Nr. 7 t'«Agimi»t i kanë zgjidhë më së miri e mbas rregullavet t'algebrës Z. H. Shpûza e Z. Teufik Bekteshi në ket mënyrë:

I. Sherbtorit i është dashtë me blé 896 lmoj për me prû 7 lmoj në shpi; II. Në livadh kanë qenë 36; bata. III. Djali e vajza kanë qenë at e bijë; — IV. Nji djalë tue pasë enë prîndt gjallë martohet, por mbas do kohe e dën gruen e shkon në mërgim. Tue qenë ky në mërgim, i des e âma e i ati çohet e merr për grue gruen e të birit, qi pat dâ, prej së cillës i lén nji fëmî. Kûr vjen djali prej mërgimi, gjên fëmîa e t'et, lé prej së shoqes së vet, qi pat da e i thotë:

Mirë së të gjëj im vëlla,

Lé prej s'ime shoqe!

Shko diftoj t'yt et,

Se erdh i shoqi i grues s'ote!

1). — Â i turrë drû, n'at turrë drû â do grëth; n'ata grëth â do lesh, n'ata lesh diç po qeshë.

2). — Bjen si flutur, rrîn si zojë e shkon si qên. —

3). — E âma kacû, e bija kavavâr e e bija e së bijës del e shitet në pazâr.

4). — 100 krén bakti, qé, lopë e viça bâjnë 100 grosh; qét kushtojnë 10 gr., lopët kahë 5 gr. e viçat kahë nji kacidh. Sa qé kanë qenë, sa lopë e sa viça?

K. G.

V. O. Kush i zgjidhë këto lodra mërr për çmim nji libër shqyp.

Agimi.

Babylonija shqyptare.

(anekdot)

Dhjalektat e ndryshëm, qi fliten në Shqypni shpesh herë mrijnë deri më

nji shkallë sa shqyptari të mos mundet me marrë vesht shqyptarin. Për shëmbëll po kallzojmë ktû nji ndollinë, qi ka ndollë dikur në nji vend të Kosovës.

Nji toskë, nji shkodranë edhe nji kosovas udhtojshin nji ditë bashkarisht e ran më nji han të nji kosovasit. E pvesin hanxhin ç'farë soj gjelle kishte me i u gatue. Hanxhiu pse ish tepër von, i a u kthen se s'ka tjetër hae përposë voeve. Të tre e pelqyen ket hae.

Hanxhiu. Por qysh i doni me i a u bâmun?

Toska. Na i tiganis.....

Shkodrani. Jo, xhanem, pse me i dogendisë? ... Me i fergue!

Kosovasi. Jo, jo, mos i digjo ti hanxhi, na i përzhit na i përzhit. Të tre shokët, tue mos marrë vesh njeni tjetrin, u kapne me fjalë, jo na i tiganis, jo na i fergo, jo na i përzhit, deri sa i u desht hanxhiut me hî në mest e me i damun.

Hanxhiu. Prâni jahu, kam me i a goditë se cilit mas qefit. Hanxhiu, i cili i merrte vesht të tre ç'ka lypshin, shkon e i u fergon dhetë kokrra voe e i ja u bjen përpara.

Toska. (Por sa shëkon) Ja, kto janë vezët e tiganisura.

Shkodrani. Pra deh, edhe vetë nji i kam porositë.

Kosovasi. Qe! Njashtu si i kom thënë i bâni!

Atëherë marrin vesht qi të tre nji soj kishin bâmun porositë.

Të tilla mos-marrvështje ngjasin edhe në gjulë të tiera, por do zoti e u pëhapsin marrë dhânjet e shpeshta midis shqyptarës për nji kohë të arthme, të cilën me çmim e presim e e dhërojmë kusht sa do qi njani dhjalekt mundet të ndryshojë prej tjetrit, mbas marrëdhënjëve të shpeshta ka me ditë gjithsecili shqyptar me njoftë edhe dhjalektin e vllaut t'vet U bâftë pra!

K. F.

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**